

תורת הר שמואל

שואלין ודורשין הרב דוד שרעבי

דינים ציונים והערות בהלכות סוכה כפי סדר השולחן ערוך סימן תרכ"ה

מצוות סוכה, האם גם הבנייה היא מצווה, או רק הישיבה בה

א. עיקר מצוות סוכה הוא לישוב בסוכה ולא עצם בנייתה, וכך משמע מלשון הרמב"ם בהלכות סוכה (פ"ו הלכה ה') שכתב – כיצד היא מצות הישיבה בסוכה? שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה וכו', וגם בספר המצוות (מצוה קס"ח) כתב, שצונו לישוב בסוכה שבעת ימים בימי החג כלם וכו', ומבואר שסובר הרמב"ם שמצות סוכה היא רק הדיור ולא עצם עשייתה – שאין עשייתה אלא הכשר מצוה (ועיין עוד בהלכות ברכות פרק י"א ה"ח), אמנם בשאלות דרב אחאי גאון (שאלתא קס"ט) כתב שמחוייבים בני ישראל לעשות סוכה ולשבת בה שבעת ימים – דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים – וכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים, ומשמע שיש מצווה בעצם עשיית הסוכה (כך דייק בהעמק שאלה מכפל הלשון שכתב שמחוייב לעשות ולישב, וכן שהביא ב' פוסקים, ומה שהביא בביאור הלכה סימן תרנ"ו את דברי הירושלמי שיש מצווה בבניית הסוכה זה מדין כל הכשר מצווה, וכאן הבאתי מהשאלות סמך לעשיית הסוכה גופא) ואף שאין זה מצוה ממש בכל זאת נקרא מצווה בגלל שעשייתה מפורשת בתורה (כמו בושמרתם את המצות משא"כ באגידת לולב ותיקון השופר, והם גם דברי הרא"ש בפ"ק דכתובות סימן י"ב, שמשמע שאם מפורש בקרא נקרא מצוה, וממילא שגם מצות סוכה חשוב מצוה גם הכנתה משום שמפורש עשייתה בקרא, וכתב מהרש"ק שמצוה מן המובחר שכל אחד יעשה סוכה לעצמו ולא יצא בשל חברו).

ב. לכן התנים צעירים שמתארחים בבית הוריהם בימי החג ולא בונים סוכה בבתם, ראוי שישתדלו ויעזרו בבניית הסוכה של הוריהם כדי שיתקיים בהם מקצת – חג הסוכות **תעשה לך** (אמנם כיון שכתבו הפוסקים שטוב שיבנה בעצמו כי מצוה בו יותר מבשלוחו, משמע שכששלוחו בונה גם כן מקיים המצווה של הבנייה רק יותר טוב שיעשה בעצמו, ומזה יש לעיין שכששלוחו בונה איך נחשב שהוא מקיים מצוות הבנייה, וצריך לומר כיון שהוא ציווה שיעשו סוכה ברשותו לכן נקרא שהוא בעל המצווה ורק מינה לזה שליח, ולפי זה אפשר שלעזור לאדם אחר לבנות את סוכתו אינו מקיים את מצוות הבנייה כי אין זה סוכה שלו ולא ברשותו).

הכוונה במצוות סוכה

ג. כתב הב"ח שחייב לכוון בזמן הישיבה בסוכה את הטעם של המצווה, והטעם של המצווה הוא לא רק שהושיב אותנו בסוכות במדבר, אלא שהושיב אותנו בסוכות בזמן שהוציא אותנו ממצרים, דהיינו שעיקר המצווה היא זכירת יציאת מצרים, אמנם הט"ז כתב שעיקר המצווה הוא לזכור את הנס שהקיף אותנו בענני כבוד, והזכירה היא לעצם הנס של העננים, ולכן כדי לצאת ידי המצווה כתיקנה יכוון את שני הדברים וגם יאמר אותם, שמקיים מצוות סוכה זכר לענני הכבוד עצמם שזה היה נס, וגם זכר לעצם יציאת מצרים, (שנחלקו ר"ע ור"א, ור"ע סובר זכר לסוכות ממש שהושיב אותנו בהם, ור"א סובר שזכר לענני כבוד שהקיפנו בהם, והסוד נקט כר"א עיין טעם בגר"א, וביאר הט"ז שלר"ע המצווה הוא זכר ליציאת מצרים ממש, אבל לר"א הזכר הוא לענני כבוד ממש).

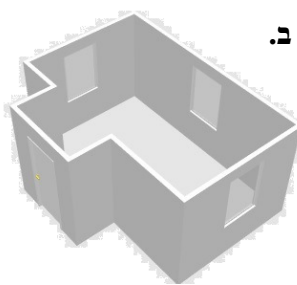
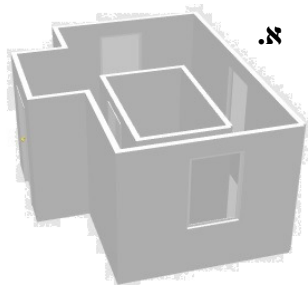
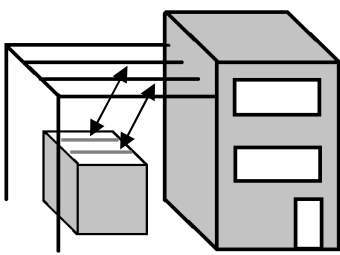
סימן תרכ"ו

סוכה שלמה וכשרה עם סכך, שבנאה תחת פרגולה של סכך פסול

ד. מפסק השולחן ערוך נמצא, שמי שבונה סוכה שלמה עם סכך מתחת לפרגולה הפסולה לסיכון, כגון שהפרגולה מברזל וכדומה, כל מה שכנגד המוטות של הפרגולה בסכך של הסוכה שלמטה נחשב כסכך פסול, ולכן אם אחר שנמעט את הסכך הפסול ונוציא אותו מהחשבון, עדיין ישאר הסוכה צלתה מרובה מחמתה, הסוכה כשרה.

ה. ואמנם אם בפרגולה העליונה הפסולה לסיכון יש פחות משלש טפחים בין פס לפס, ראוי להחמיר בזה לכתחילה כי נחשב כסתום וכתקרה שנייה מעל הסוכה (דברי הב"ח שאומרים לבוד להחמיר, והביא שראוי להחמיר במשנה ברורה אות י"ז, ובשער הציון אות כ"ג). יש עוד חומרה, שבפרגולה העליונה העשויה מדבר שאין ראוי לסכך בו (ויש אופנים שגם אם עשוי מדבר הראוי לסכך בו), שיהיה ארבע טפחים לפחות בין פס לפס, כי אם אין ארבע טפחים ביניהם או אפילו שאינו לבוד וסתום כי בכל אופן יש יותר משלש טפחים, בכל זאת כל שאין ארבע טפחים עדיין כל פס ופס עליו שם תקרה, ולכן אפילו שהסוכה למטה כשרה מכל מקום יהיה אסור לשבת מתחת למקומות שהם כנגד הפסים העליונים, אף ששאר הסוכה כשרה, אמנם אין צריך לחוש לחומרה זו (דעת הט"ז לענין שצריך ארבע טפחים, ופסק בשער הציון אות כ"ג שאין צריך לחוש לזה, וכן כתב בביאור הלכה ד"ה או שכמה אחרונים פליגי עליה).

ו. כתב הרמא (בסעיף ב) שמותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אחר כך ולא נקרא תעשה ולא מן העשוי. אמנם אחר כך (בסעיף ג) כתב הרמא שמותר לעשות סוכה תחת הגגות שעשויות לפתוח ולסגור ומותר לסגור מפני הגשמים ולחזור ולפתוח ואין פסול של תעשה ולא מן העשוי, אמנם בדין זה השני הביא המשנה ברורה (אות יח)

שיש חולקים וסוברים שבדין השני של הרמא יש פסול של תעשה ולא מן העשוי (בח מגא אליה רבה ואחרונים). **מה ההבדל בין הדין הראשון לדין השני?** למה בדין הראשון לכולי עלמא כשר (יש גם בזה שחולקים אך רוב מכשירים), ובדין השני נחלקו? מה הם שני המקרים? **במקרה הראשון** מדובר באדם שבנה סוכה שלימה תחת הגג, דהיינו דפנות נפרדות (לא קירות הבית) וסכך, ורק מעל זה היה גג ואם מסיר את הגג אין פסול של תעשה ולא מן העשוי, אבל במקרה השני מדובר שלא בנה סוכה שלימה, אלא הדפנות הם דפנות הבית ורק על הדפנות של הבית שם סכך, ובמקרה זה אם יש גגון מעל הסוכה פסולה בגלל תעשה ולא מן העשוי.

סימן תרכ"ז

קישוטי סוכה

ז. קישוטי סוכה יש לתלותם תוך ארבעה טפחים לסכך, וכך בטלים הם לסכך אם תלה אותם לפני, ואפילו אם רחבים ארבעה, ואף מותר לשבת תחתם, אבל אם רחוקים יותר מארבע טפחים מהסכך אסור לשבת תחתם ואם רחבים ארבע גם יכול לפסול את הסוכה בדין כל סכך פסול, וכיון שאם רחבים יותר מארבע זה יכול לפסול את הסוכה, לכן ראוי שאפילו קישוטי סוכה שאינם רחבים שלא יתלם אלא סמוך לסכך, כי פעמים שהקישוטים דקים אך האדם שם הרבה מהם ויכול לבוא לידי פסול (מגן אברהם וט"ז).

ח. קישוטי סוכה שתלויים תוך ארבעה טפחים לסכך ונמשכים ויורדים יותר מארבעה טפחים, יש מי שמתיר (קובץ מבית לוי, והגר"י קמנצקי, והביא גם בחזון עובדיה) ויש מי שאוסר (חכמי ירושלים נזהרו בזה), לכן הטוב שיהיה כל הקישוטים תוך ארבע טפחים לסכך, אך אם לא תלה הכל תוך ארבע לסכך אלא תחילתו תוך ארבע לסכך וממשיך ויורד יותר מארבע טפחים, אין לפסול.

סימן תרכ"ט

מעמיד של הסכך, היינו מה שמחזיק את הסכך בין מלמטה ובין מלמעלה

ט. לכתחילה אין להעמיד את הסכך בדבר שאין ראוי לסיכוך, ולהעמיד את הסכך פירושו – מה שהסכך יושב עליו כגון פרגולה, או דבר ששם מעל הסכך כדי שלא יסור ברוח מצויה, שניהם נקראים מעמידים את הסכך, וכן אם קושר את הסכך שלא יסור ברוח מצויה בדבר שאין ראוי לסיכוך גם כן נקרא מעמיד, אמנם אם אין לו סוכה אחרת שפיר ישב בה אפילו שמעמיד הסכך הם דברים הפסולים לסכך בהם (שולחן ערוך סוף סימן תר"ל), וכל הדין הנאמר לגבי מעמיד הוא רק בדבר שפסולו מדאורייתא כגון כלי המקבל טומאה או חומר שאינו צומח וכדומה, וכן אפילו דבר שפסולו מדרבנן שאמרו לא לסכך בו – אם פסולו מדרבנן הוא גם שלא לענין סוכה וכגון כלי המקבל טומאה מדרבנן, אבל בדבר שבעודו שלם היה פסולו מדרבנן כגון דבר שראוי לסיכוך אלא שמקבל טומאה רק מדרבנן, אם נשבר מותר להעמיד בו הסכך, ואם פסולו מדרבנן הוא פסול הנאמר רק לגבי סוכה וכגון שאמרו לא לסכך בחבילה – מותר להעמיד בזה הסכך (משנה ברורה אות ח וכן באות י לגבי מקבל טומאה דרבנן שנשבר (ושם אפשר לומר שמדבר על סכך עצמו ולא המעמיד אך באות כה כתב מפורש לגבי מעמיד), ובביאור הלכה ריש סימן תר"ל משמע שלהעמיד מותר אפילו בדבר שפסולו דרבנן גם עכשיו, ואולי הכוונה על פסולים שאינם מדין טומאה אלא פסולים אחרים שנאמרו רק בסוכה, אמנם לכאורה דבריו שבאות ח ובאות י סותרים דבריו שבסימן תרכ"ט אות כ"ה ששם כתב שאפילו שבשלמותו היה פסול מדרבנן אם נשבר אין מעמידים בו את הסכך, ויש ליישב אם ראוי קצת לשימושי כלי אחר שנשבר או שאין ראוי ככל, שאם אין ראוי ככל מותר, ועיי' עוד הביאור הלכה שבריש סימן תרכ"ט), ומתירין חוטי פשתן שלא נשורו להעמיד בהם הסכך, וכמה צדדים ומחלוקות בדבר ומשמע להקל בזה וכך מורין, אך הרוצה לחשוש לא ישתמש אפילו בחוטי פשתן.

י. לחבר את מעמדי הסכך על ידי דבר הפסול אין קפידא, ולמשל לחבר את הפרגולה ולבנותה על ידי מסמרים אין קפידא, ולכן מי שרוצה להעמיד את הסכך גם מלמטה וגם מלמעלה כדי שלא יסור מהרוח, יכול לשים קרש הראוי לסיכוך מעל הסכך ולקושרו באזיקונים או בחוט אל הפרגולה שמתחת באופן שהסכך הוא באמצע – בלי שקושר את הסכך עצמו בדבר הפסול.

יא. לכאורה אפילו לתפוס את הסכך עצמו בדבר שפסול לסכך בו ואפילו פסול מדאורייתא, מותר אם הוא דבר שאין רגילות לסכך בו (ביאור הלכה ריש סימן תר"ל על פי דברי הר"ן שכל האיסור להעמיד את הסכך בדבר הפסול הוא גזירה שמא יבוא לסכך בו אבל דבר שאין רגילות לסכך בו אין טעם איסור).

סימן תר"ל

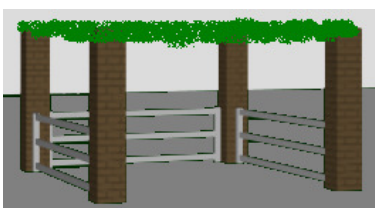
דפנות הסוכה

סוכה לנצח

יב. סוכה שחמתה מרובה מצילתה מחמת הדפנות כשרה, וכגון שכל הדפנות נעשו על ידי פסים של לבוד, כמו סורגים וכדומה, אמנם אף שסוכה בעלת שלש דפנות כשרה, ראוי לדקדק שאם עושה סוכתו על ידי דפנות של לבוד שיעשה ארבע דפנות ולא שלוש, דבר זה מצוי בסוכות הנקראות סוכות לנצח ששם כל הדפנות הם מבר, וכיון שהבד לבד (אף שלפעמים הבד כן מועיל אם מהודק היטב) אינו מועיל כי מתנודד ברוח לכן מוסיפים מוטות או חוטים של לבוד, וכיון שסוכה זו הכשר דפנותיה על ידי לבוד ראוי שיעשה לה ארבע דפנות ולא שלוש (אמנם לבד עם בד צמוד נחשב דופן גמור) (כן כתב במגן אברהם ומשנה ברורה אות ז, ועיי' מחצית השקל פרי מגדים ומשנה ברורה אות כב דהיינו מדרבנן, אמנם בכף החיים הביא להוכיח מהבית יוסף וכן את דברי הלבוש שאין צריך ארבע, ולכן רשמתי שראוי, וכן עיי' שדנו הפוסקים לגבי שתי בלא ערב ולהיפך, וכן שבלבד עם בד צמוד נחשב דופן גמור).

יג. מצוה מן המובחר לעשות את שלושת דפנות הסוכה סתומות לגמרי ולא לסמוך על לבוד, מלבד הפתח או חלון שעושה, (הרמא בסעיף ה כתב שכיון שאין הכל בקיאים לכן שיעשה מחיצות שלמות, ובמשנה ברורה אות כח הביא מהרי"ק גיאות שמצוה מן המובחר לעשות מחיצות שלמות, והוא יותר ממה שכתב הרמא).

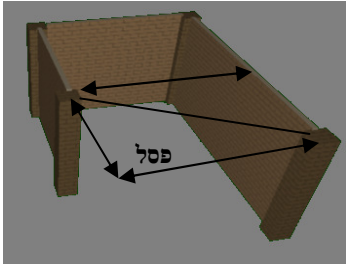

יד. אם המחיצות גבוהות עשרה טפחים, וקבע אותם סמוך לרצפה (או תוך שלש טפחים לרצפה), אפילו אם הסכך גבוה ורחוק מהדפנות, הסוכה כשרה, שאומרים גוד אסיק מחיצתא, ואפילו אם אין הסכך מכוון כנגד הדפנות כל שאינו רחוק יותר משלש טפחים הרי זה לבוד, שאומרים לבוד מן הצד ואפילו שכאן נראה שצריך לצרף שתי דינים – לבוד וגוד אסיק (והפני יהושע כתב משום חבוט רמי, ובערוך לנר כתב שאין צריך לזה אלא אפילו כשאין דפנות מגיעות לסכך כשרה, ועיי' במשנה ברורה אות לא לגבי ארבע קונדסין על שפת הגג שלא אומרים שני דינים גוד אסיק ולבוד, ואפילו גוד אסיק לבד לא אומרים, ועיי' במה שחילקו בין שני האופנים שכאן ושם, ששם צריך את הלבוד בשביל הגוד אסיק, אבל כאן גוד אסיק לבוד לבוד לחוד, או שלאשוויי דופן אין אומרים שני דינים אבל בדופן קיים ורק להאריך אותו אמרנו לבוד וגוד אסיק) אבל אין לשבת תחת מקום האויר, (אמנם הרמא בסימן תרלב סעיף ב כתב שרק באויר שהוא פחות משלש רוחב והוא ארוך באופן שראשו ורובו יכול לעמוד תחתיו אז אסור לישב תחת האויר ועיי' מה שכתבתי באות יג, אך אם האויר הוא פחות משלש וגם לא ארוך אין איסור לשבת תחתיו).

סימן תרל"א

עובי הסכך, ודין של אויר

טו. לבתחילה יש לעשות את הסיכוך קל כדי שיראה את הכוכבים הגדולים, ואם עשה את הסיכוך עבה, כשר, אבל אם עשה את הסיכוך עבה עד כדי שלא נכנסים גשמים יש פוסלים את הסוכה ויש מכשירים, אמנם אם אין לו סוכה אחרת יש לסמוך על המכשירים, וראוי שלא יעשה את הסכך קל עד כדי שנכנס רוח שיהיה מצטער ממנו וכן בדפנות ראוי שלא יעשה מדבר שאין עוצר הצינה והרוח, כי בכך יבוא בקל לידי מצטער שפטור מן הסוכה.

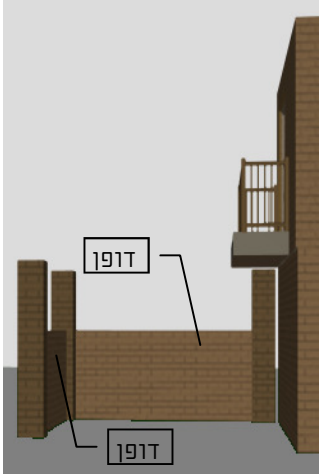
טז. אם יש חללים קטנים בסכך שנראה האויר מותר לשבת תחתיו כל שכלל הסוכה צלחה מרובה מחמתה, ומקום האויר אינו ברוחב שלשה טפחים וגם אינו באורך שראשו ורובו עומד תחתיו ויש אומרים שלא יהא באורך ש-או ראשו או רובו עומד תחתיו (אפילו באינו רחב שלשה צריך ליזהר שלא יהיה בו אורך) (משנה ברורה אות ג, וכן הרמ"א בסימן תרלב סעיף ב, ובמשנה ברורה שם).

יז. פסל היוצא מן הסוכה ויש דופן אחד משוך עמו הרי זה כשר לשבת גם במקום הפסל, ובסימן תרלב אבאר עיון בפסל ודופן עקומה יחדיו.

סימן תרל"ב

דפנות הסוכה, דין דופן עקומה, וכיצד סוכה נחלקת לשנים

יח. נאמר הלכה למשה מסיני דין של דופן עקומה, ולמשל אם יש מרפסת מעל הסוכה, המקום בתוך הסוכה שתחת המרפסת אינו כשר לשיבת סוכה ואפילו אם יש שם סכך, ובנוסף אם מתחילה אין לסוכה זו ארבע דפנות אלא רק שלוש, נמצא שבגלל המרפסת סוכה זו אין לה שלש דפנות אלא רק שתי דפנות, כי הדופן השלישית אינה מחוברת לסכך כשר בגלל המרפסת.

על זה נאמר דין דופן עקומה, דהיינו שראים כאילו שהדופן השלישית מתעקמת ומתחברת למעלה עם הסכך (בזה יש מחלוקת בראשונים באופן אחר, כגון באיצטבא שיש במקום העיקוס סכך כשר, איך בדיק מעקמים את הדופן, הריטבא הביא פירוש רש"י שדופן עקומה לפי שדרך כותלים להתעקם פחות מד' אמות דינו כסכך גמור ומותר להשתמש תחתיו שראוי כאילו נתקרב הדופן בסופו לאצטבא וכו' ועיין מה שהקשה לפירוש זה, ומשמע שמתעקם ממקומו למעלה באלכסון עד מול מקום סכך כשר, וכן גם משמע מהרמב"ם בפ"ד מהלכות סוכה הלכה י"ד, וכן פירש המ"מ, וכן פירשו הגאונים ז"ל, ובכ"מ ביאר בדברי האחרונים שמעקם הכותל הפוך מדברי הרמב"ם, שמעקם ממקומו למטה ועד שפת הסכך הכשר למעלה, וכל זה מבואר בסוגיא דאיצטבא).

אך אחת הדוגמאות של דופן עקומה המובאת בגמרא היא בית שנפחת, דהיינו חדר שבתקרתו יש חור באמצע ושם הניח סכך, באופן שכל הארבע קירות הם רחוקות מהסכך ובכדי להכשיר צריך לומר דופן עקומה בכל הארבע קירות (אם יש פחות מארבע אמות מהקירות עד הסכך). כאן בא עור דין המובא בשולחן ערוך, הרמ"א (בס"ס תרל"ה), ויש חולקים על זה) כותב שאין לעשות את הסכך קודם שיעשה את הדפנות משום תעשה ולא מן העשוי, ובעת יש לעיין מה יהיה הדין בבית שנפחת הנזכר, הרי שם הקירות נעשים דופן עקומה רק מהרגע שהוא מניח את הסכך, כעת יש לעיין האם יש בעיה של תעשה ולא מן העשוי גם בבאים כאחת, שהקירות והסכך נעשים ביחד, או האם רק צריך לדאוג שהסכך לא יקדם לדפנות, אמנם על פי מה שהבאתי למעלה את דברי הריטבא שכתב שדרך כותלים להתעקם, אם כן יש קצת מציאות כזאת של כותלים עקומים גם קודם ששם את הסכך ואפילו אם בבאים כאחד יש בעיה של תעשה ולא מן העשוי כאן יהיה כשר, (בספר מקראי קודש להגרצ"פ פראנק סוכה חלק ג' סימן ג' הביא דברי הרמ"א הנ"ל ואת ביאור הגר"א שהביא ראה לדברי הרמ"א מההיא דסוכה דף י"ח בפי תקרה יורד וסותם דאמר ליה רבא לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם נימא אפילו בנפחת דופן אמצעי באופן שיש רק ב' דפנות זו כנגד זו נימא בסכך שממעל פי תקרה יורד וסותם ויחשב כדופן שלישי, וכתב הגר"א מהא דלא נקט שמתחילה עשאה כך אלא נקט באופן שנפחת דופן אמצעי משמע שמתחילה יהיה פסול ומשום תעשה ולא מן העשוי וכדברי הרמ"א, וכתב במקראי קודש שלכאורה יש לדון דמטעם פי תקרה יהא חשיב כבבת אחת ומנ"ל דבבת אחת נמי פסיל, וכתב דלישב דברי הגר"א יש לעיין בדבריו במילואים, ועיין בהערות שם שישב, עכ"פ משמע דליכא חיסרון בבאים כאחת, ומלבד זאת הרי בבית שנפחת הגמרא מכשירה מדין דופן עקומה, ולדברי הראשונים שלא למדו כהריטבא הרי ודאי שכשר בבאים כאחת).

יט. סכך פסול באמצע הסוכה יכול לפסול את הסוכה אם יש בו רוחב ארבע טפחים, וכגון אם יש לסוכה שלש דפנות והולך הסכך הפסול מאמצע הדופן האמצעית ועד הצד הפתוח, שבאופן זה נחלקה הסוכה לשנים ויש רק שני דפנות לכל חלק מהסוכה, ואויר פוסל באופן זה בשלש טפחים.

כ. אם יש סכך פסול באמצע פחות מארבע אפילו לישוב תחתיו כי מתבטל עם שאר הסוכה, ויש אומרים שגם בסכך פסול אסור לישוב תחתיו אלא אם כן הוא פחות משלשה ויש להחמיר לכתחילה (אפילו שלענין לפסול את הסוכה הוא פוסל רק ברוחב ארבע, משנה ברורה בשם החיי אדם), ואויר אם הוא פחות משלש טפחים אפשר אפילו לישוב תחת האויר באופן שכתבתי לעיל בסימן תרלא (ושם כתבתי: אם יש חללים קטנים בסכך שנראה האויר מותר לשבת תחתיו כל שכלל הסוכה צלחה מרובה מחמתה, ומקום האויר אינו ברוחב שלשה טפחים וגם אינו באורך שראשו ורובו עומד תחתיו ויש אומרים שלא יהא באורך שאו ראשו או רובו עומד תחתיו, אפילו באינו רחב שלשה צריך ליזהר שלא יהיה בו אורך).

כא. אפילו אם הסכך פסול הוא מן הצד צמוד לדופן כל שהוא פחות מארבע טפחים (או שלש טפחים כפי שכתב החיי אדם) מותר לישוב תחתיו (וכן באויר פחות משלשה, ובאופן המותר שנתבאר), אמנם כל זה בסכך פסול מצד עצמו, אך אם הסכך צמוד לדופן נפסל לא מחמת עצמו אלא כגון שיש מעליו מרפסת, שאז פיסולו מדין סכך אחד אמר רחמנא ולא שני סככין, הרי שאסור לישוב תחתיו גם אם פחות מארבע טפחים, כי גם אם מתבטל הסכך הפסול לשאר הסכך עדיין יש פסול של שני סככין בגלל המרפסת שמעליו (ונראה שאפילו שאין יושבים תחתיו משום סכך אחד ולא שני סככין בכל זאת עצם הפסול מתבטל לשאר הסכך ונפקא מינה שאין אומרים דופן עקומה גם בכהאי גוונא כל שהמרפסת העליונה הוא פחות מארבע טפחים).

סימן תרל"ה-ו

עשיית הסכך לשם צל, ועשיית הסוכה לשם חג

כב. חיוב לעשות את הסכך לשם צל, ומצוה לעשות את הסכך לשם חג, סוכה שנעשית על ידי אנשים שאינם חייבים במצות סוכה, כשרה, כגון על ידי גוים או נשים שפטורות מן הסוכה בכל זאת הסוכה כשרה, בתנאי שהסוכה (הסכך) נעשית לשם צל, ולמשל סוכה שיש בחוף ים כדי להחליף בגדים, אפילו אם יש סכך למעלה, סוכה זאת פסולה, כי עשויה לצניעות ולא לצל. ויש עוד דין, מלבד שחייב שהסוכה תיעשה לצל, יש מצוה לעשות את הסוכה לשם חג, דהיינו בשביל מצות סוכה, ואם לא עשה את הסוכה לשם מצות סוכה מספיק להרים בפניה אחת של הסוכה טפח על טפח לשם חג ודי בכך, ואם לא עשה כן סוכתו אינה נפסלת (בתוס' סוכה דף ט ד"ה סוכה ישנה כתבו דבירושלמי תני צריך לחדש בה דבר, וכן הביא הרא"ש, ומבעה"ע כתב דבעינן חיודוש בגופה ודלא כבה"ג דסגי בלאסוף כסאות בסוכה כדי לישב עליהם, ועיי"ש בקרבן

נתנאל דדברי הירושלמי אליבא דב"ה, ובשולחן ערוך סימן תרל"ו כתב במשנ"ב דהיינו לכתחלה ולמצוה בעלמא כדי שלא יבוא להתיר אפילו עשאה מתחלה לשם דירה דאז פסול מדאורייתא וכדלעיל בסימן תרל"ה וכ"ש בסוכות גנב"ך ורקב"ש האמורים בסימן תרל"ה בודאי מצוה לחדש בה דבר לשם החג ע"כ, אמנם בב"י כתב דמדברי כולם משמע דהא דמצריך בירושלמי לחדש בה דבר לעיכובא הוא, אבל הר"ן כתב דלא לעכב אמרו כן אלא למצוה מן המובחר עכ"ל, ויש לעיין בדברי הכי מה כוונתו לעיכובא).

כג. בשולחן ערוך יש עוד, שאם אדם עשה את סוכתו תוך שלושים יום שקודם החג, לא צריך לחשוב לשם חג, כי בסתם כיון שמתחילים ללמוד הלכות החג שלושים יום קודם, נחשב כאילו נעשה לשם חג. אך פלא הוא שהחזון איש על מסכת סוכה מביא שדין זה הוא גם בסוכה שנעשית על ידי גוים, אם בנו גוים את הסוכה תוך שלושים יום קודם החג, הסוכה היא לשם חג, וזה צריך ביאור כי יהודי או אשה שבונים סוכה אפילו לא חשבו לשם חג אפשר לומר כיון שחג הסוכות קרוב ולומדים את ההלכות, בסתם נעשית לשם חג, אבל גוי הרי לא שייך לכל זה ומשמע מדברי החזון איש שעצם הימים הם אלה שיכולים להפוך את הסוכה לנעשית לשם חג, וזה דין מחודש (ואפשר כיון שמדברי המשנה ברורה משמע שלעשות לשם חג הוא כעין גזירה שלא יבוא לישב בסוכה שעשאה לשם דירה, לכן כל שנעשה תוך שלושים לחג אפילו על ידי גוים אין טעם הגזירה).

סימן תרל"ט

כלים שבתוך הסוכה

כד. אין להכניס סירים שבהם מבשלים את המאכל לתוך הסוכה, וראוי שאפילו מי שכל השנה רגיל להביא את הסיר אל השולחן ולמוזג ממנו אל הצלחות, לא יכניס את הסיר לסוכה, אלא ימוזג לצלחות ויכניס, או לקערה שהיא מכלי השולחן כנהוג להניח על השולחן קערה מרכזית (משנה ברורה אות ה).

כה. מלשון המשנה ברורה משמע שצריך שיהיה השולחן בתוך הסוכה גם בשעת שינה, ותמזהו על דברי קדשו, ויש שתירצו כוונתו, ויש שתירצו דבריו, אמנם פשטות שאין צריך שיהיה השולחן בסוכה בשעת שינה (המשנה ברורה בסימן תרמ סעיף קטן כז כותב שגם בשעת שינה אדם צריך להזהר שיהיה שולחנו בתוך הסוכה, כי אם לא, חיישינן שמא ימשך אחר שולחנו, וזה פלא שגם בשעת שינה יש חשש של שמא ימשך אחר שולחנו, והנה לגבי דין שלא יהיה שולחנו חוץ לסוכה (שלא בשעת שינה) התוספות למדו שהלכה כב"ש בסוכה קטנה שפוסל הסוכה אבל בסוכה גדולה הלכה כב"ה שכשר, וכן דעת הרבה מן הראשונים, אבל הרי"ף פסק וכן כתבו הריטב"א והר"ן דבתרווייהו הלכה כב"ש, וביאר בריטב"א משום דס"ל שגם בסוכה קטנה טעמא משום שמא ימשך אחר שולחנו, וכיון דבסוכה קטנה הלכה כב"ש משמע שפוסקים לשמא ימשך אחר שולחנו, וכן גם הרמב"ם הביא לשני הדינים ופסק בשניהם כב"ש, רק עיין מה שהקשו דרך בסוכה גדולה נקט הרמב"ם לטעמא משום שמא ימשך ואילו בסוכה קטנה לא הזכיר טעם ומשמע דזהו מעיקר הדין, ועיין מה שישבו באחרונים בכמה דרכים, ועיין בעל המאור והרמב"ן במלחמות דף ג' ע"ב בדפי הרי"ף, ובב"י, ובבית הלוי ח"ג סימן נ"ג, והשתא יש לעיין בשמא ימשך אחר שולחנו מה החשש, האם חוששים שמא ימשך לאכול בצד אחר של השולחן במקום הפסול, או שבזה לבד אין חשש אלא החשש הוא שמא מתוך ששולחנו בתוך הבית הרי שימשך אחר שולחנו לאכול במקום שרגיל היינו בביתו ועיקר החשש שמא ימשך לביתו וזהו החשש של שמא ימשך אחר שולחנו, עיין רמב"ם פ"ו הי"ח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גורה שמא ימשך אחר שולחנו ע"כ, הנה שדקדק וכתב ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה, ונראה דזה קמ"ל דהו"א שכל הגזירה שמא ימשך לתוך ביתו ומשום הרגלו להיות בדירת קבע וכלשון הגמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, לכן דקדק דלא רק בתוך ביתו אלא ושולחנו בתוך ביתו "או חוץ לסוכה", היינו דהגזירה שמא ימשך לצד אחר של השולחן ואפילו למקום שאינו תוך בית אלא מקום שאינו בהכשר סוכה, ושמעינן מדברי הרמב"ם דיש סברא לומר דשמא ימשך היינו שימשך לבית ורק שהרמב"ם למד לא כן אלא דשמא ימשך היינו אחר שולחנו למקום אחר בשולחן, ולפי זה אם נאמר שהחשש הוא שמא יחזור לביתו כי רגיל שם כל השנה, אם כן עיקר הטעם של שמא ימשך זה לא דוקא בזמן האוכל אלא שכל הזמן יהיה עיקר דיוורו בסוכה ולכן צריך שיהיה שולחנו בתוך הסוכה ואפילו בזמן שאינו אוכל כי חוששים שמא ילך למקום שרגיל בו כל השנה, והיטב יבואר הדין של המשנה ברורה, אמנם כאמור כתבו הפוסקים שאין צריך לחשוש לזה, אמנם לפי דברינו היה הדין במי שאוחז פתו בידו נמי יהיה צריך שולחן בסוכה כי חיישינן שמא ימשך למקום ביתו של כל השנה גם באין סמוך לשולחן שנמצא חוץ לסוכה, ובשער הציון סימן תרל"ד אות ז כתב ככהאי גוונא דאין גזירה של שמא ימשך אחר שולחנו, הנה משמע שלא סבר כפי שביארתי ואין לתרץ דבריו בשולחן בשעת שינה כפי שכתבתי, אמנם נראה שעצם הסברא נכונה גם אם לא לתרץ דבריו, ועיין בשער הציון שם שהביא דברי הקרבן עדה על הירושלמי בפרק ב הלכה ח שאם אין לאדם שולחן כלל לא בתוך הסוכה וגם לא בתוך הבית בכל זאת יש גזירה שמא ימשך, ואף שהפליג מכל מקום הסברא הוא כמו שכתבתי ולכן נראה שהרוצה לדקדק טוב שיהיה שולחן בסוכה גם אם יושב ופיתו וידו, ואפשר גם בשעת שינה).

